

Висновки та перспективи подальших досліджень. В ході дослідження нами було визначено, що для виявлення доцільності вкладання грошових коштів у різні інвестиційні проекти існує багато методів. Серед них основними є такі: метод розрахунку чистого наведеного ефекту; метод розрахунку індексу рентабельності інвестицій; метод розрахунку норми рентабельності інвестицій; метод визначення строку окупності інвестицій; метод розрахунку коефіцієнтів ефективності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Глазунов В.Н. Финансовый анализ и оценка риска реальных инвестиций / Глазунов В.Н. – М.: Финстатинформ, 2007. – 135 с.
2. Малютін О.К. Концепція поліпшення інвестиційного клімату в Україні / О.К. Малютін // Фінанси України. – 2008. – № 11 (156). – С. 65–74.
3. Щабельська І.В. Соціальні аспекти управління інвестиційною діяльністю на підприємстві / І.В. Щабельська // Економіка: проблеми теорії та практики: зб. наук. праць. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2002. – № 143. – С. 135–140.

Стаття надійшла до редакції 05.09.2012.

УДК 3252.458

Заболотній О.Г., викладач
Вінницький національний аграрний університет

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ТА ЗАХИСТУ НАЦІОНАЛЬНИХ СТРАХОВИХ РИНКІВ ЕКОНОМІЧНО РОЗВИНЕНИХ КРАЇН

В работе рассмотрен процесс развития рынка страховых услуг в экономически развитых странах, очерчены основные мероприятия, которые обеспечивают данное развитие и защиту национальных страховых рынков для прикладного приложения их в Украине.

Ключевые слова: *национальные страховые рынки, экономически развитые страны, факторы, интеграционные процессы, защита страховых рынков.*

In the article the process of the development of insurance services market in economically developed countries is considered, basic measures that provide this development and defence of national insurance markets for their applied application in Ukraine are outlined.

Key words: *national insurance markets, economically developed countries, factors, integration processes, defence of insurance markets.*

Вступ. Дослідження поставленої проблеми в сучасних умовах розвитку страхового ринку України необхідно, перш за все, розпочати з визначення її смислового значення. Основа проблеми знаходиться між суперечностями щодо захисту Україною своїх національних інтересів (політика протекціонізму) у формі підтримки на шляху формування страхового ринку та сформованої об'єктивною необхідністю міжнародної економічної інтеграції, залучення нових інвестицій і подальшого розвитку ринку. Крім того, специфічна роль страхування обумовлює особливий прояв усіх наявних груп інтересів, а також їх взаємодію, що і визначило важливість дослідження цієї проблеми [5, с. 3–4].

Аналіз останніх досліджень. Питаннями розуміння особливостей функціонування системи страхування займалися такі науковці України, як: В.Д. Базилевич, К.С. Базилевич, В.П. Лісовал, О.О. Охріменко, М.В. Мних та ін. У своїх роботах вони визначали поняття «страхування», його суть та значення в сучасних економічних відносинах, удосконалення нормативної бази, підвищення платоспроможності страхових організацій, удосконалення порядку оподаткування страховиків, вимоги до створення і діяльності страхових організацій та їх страхового захисту на державному рівні. Разом з тим вони досліджували проблеми, пов'язані з формуванням і розвитком страхового ринку, які потребують пошуку ефективних рішень страхового захисту різних груп суб'єктів.

Метою роботи є дослідження зарубіжного досвіду функціонування страхових ринків економічно розвинених країн, визначення основних заходів, вжитих урядами цих країн, що дозволяє забезпечити розвиток та захист національних страхових ринків України.

Виклад основного матеріалу. Досвід роботи західних страховиків свідчить, що в перші роки функціонування частина прибутку спрямовується на поповнення власних коштів, при цьому іноземні компанії, внаслідок своєї уразливості і сформованого стереотипу поведінки, платитимуть податки в більш повному обсязі, ніж багато інших. Після досягнення прибутковості іноземні власники можуть або реінвестувати, або репатріювати дивіденди, якщо не буде прийнята відповідна законодавча норма [9, с. 6–9].

Варто зазначити, що німецький страховий ринок завжди відзначався активним проведенням операцій і введенням новацій в сфері страхової діяльності. З середини 70-х років німецькі страховики посилено намагалися вступити на іноземні ринки шляхом створення власних відділень або дочірніх товариств, участі в іноземних страхових компаніях і укладення договорів про кооперацію. При проведенні страхових операцій у Німеччині все частіше спостерігалася кооперація між місцевими та іноземними страховими організаціями. Але навіть при наявності особливих післявоєнних умов, сприятливих для проникнення і розвитку іноземного капіталу на внутрішньому ринку, на частку останнього в 1974 р. припадало тільки 5,2 % отриманої в Німеччині страхової премії. Це дуже багатозначний факт, який свідчить про наявність та неухильність у збереженні допустимих меж участі іноземного капіталу на внутрішньому ринку. У створенні такого становища в Німеччині основна роль належала державі в особі страхового нагляду.

Особливе місце серед страхових ринків Європи займає і Швейцарія. Довгий час швейцарський страховий ринок був своєрідною мішенню для іноземних компаній. Історично склалося так, що Швейцарія, яка являє собою величезний фінансовий центр, є батьківщиною деяких провідних міжнародних страхових компаній, таких як «Швейцарська перестраховальна компанія» і «Вінтертур». Тому багато років іноземні страховики з особливим інтересом вивчали потенційні можливості швейцарського страхового ринку. Основною причиною того, що місцеві компанії не заперечували проти роботи іноземних компаній на швейцарському страховому ринку, була скромна частка збору премії іноземними компаніями – лише близько 3 % [3, с. 205]. Однак навіть за цих умов особливої схильності до іноземних компаній на національному страховому ринку Швейцарії не виявлялося. Зазвичай придбання іноземних страховиків були відображенням привабливості швейцарського ринку, особливо з урахуванням очікуваного розширення можливостей через лібералізацію в наданні фінансових послуг. Тому, Швейцарію можна розглядати як європейську противагу Японії, дуже важку для іноземного проникнення. Тут конкуренція не є настільки сильною, тому що велика частина ринку працює за єдиними для певних видів страхування тарифами, що, безумовно, має велике значення. Ось чому швейцарський страховий ринок є порівняно стабільним. Тарифи диктують ставки на індивідуальні ризики і навіть на невеликі корпоративні ризики, які покриваються компаніями з оборотом менше 500 млн. франків. Великі корпорації діють поза тарифами.

Для більшої частини швейцарського страхового ринку характерною є висока якість обслуговування клієнтів. Тому страхові компанії зазвичай конкурують в умовах системи дублювання і тісного особистого контакту. Такий, картельного типу, підхід до проблеми завжди забезпечує гарантовані прибутки швейцарським, а також тим іноземним компаніям, які брали в цьому участь [1, с. 8–10].

Швейцарія не була членом ЄЕС, проте в країні також відбувалися певні зміни. Великі швейцарські страховики і перестраховики представлені на всіх головних страхових ринках ЄЕС, включаючи англійський, де вони мали велику вигоду з придбання у перестраховальників великих страхових ризиків.

Таким чином, основними заходами, вжитими урядами країн, що розвиваються, з метою розвитку та захисту національних страхових ринків є:

- 1) обов'язкова передача іноземними страховиками прийнятих ризиків у перестраховання, що належать державі, перестраховальним корпораціям або перестраховальним компаніям з місцевим капіталом;
- 2) іноземні страхові компанії повинні отримати перестраховальні ризики через засновану в даній країні страхову організацію, навіть і в тому випадку, якщо обсяг операцій у комерційному відношенні не виправдовує витрати капіталу на створення місцевої перестраховальної компанії;
- 3) посилення валютного контролю, щоб перешкоджати переведенню позитивного сальдо за кордон; в деяких випадках національне законодавство обмежувало інвестування отриманої іноземними страховиками прибутку в неприбуткові або невідповідні місцеві фінансові активи.

Створення регіональних страхових стимулів у різних частинах світу в наступні роки робилося з метою зменшення залежності країн, що розвиваються, від міжнародних ринків і зниження до мінімуму витрат в іноземній валюті на придбання перестраховального покриття з-за кордону. Багато з цих стимулів з часом оформлялися як регіональні перестрахові компанії [10, с. 39].

Цільова діяльність ЮНКТАД (Конференція Організації Об'єднаних Націй з торгівлі та розвитку) в областях України в сфері організації страхування і зміцнення ринків країн отримала визнання (багато в чому вимушене). Європейські страховики не раз висловлювали свою згоду підтримати проведення

подібних заходів, спрямованих на створення і зміцнення ефективних, конкурентоспроможних і відкритих національних ринків у країнах, що розвиваються.

Проте промислово розвинені країни завжди підкреслювали, що такі заходи можуть прийматися тільки тимчасово: кожний захід має бути достатньо гнучким, щоб залежно від обставин задовольняти вимоги всіх сторін (також країн, що розвиваються) при покритті ризиків іноземними страховиками.

Варто виділити загальні фактори розвитку європейських ринків страхування та зробити певні висновки:

- більшість європейських країн на початковому етапі лібералізації своїх національних ринків страхування застосовували протекціоністські заходи відносно іноземних страховиків;
- повної відкритості національного страхового ринку (незважаючи на членство в ЄЕС) немає в жодній європейській країні;
- основою успішної лібералізації національного страхового ринку є створення відповідного конкурентного середовища, нормальних ринкових умов, що прирівнюють можливості національних та іноземних страховиків.

Накопичений історичний досвід ряду європейських країн особливо важливий, тому що тільки з нього можна зрозуміти сучасне становище страхування у світі, розвиток його в умовах створення єдиного страхового ринку в Європейському Союзі (ЄС). Наведені факти і зроблені висновки необхідно враховувати, розглядаючи перспективи вільної діяльності західних страховиків на страховому ринку України [6, с. 41].

З економічної точки зору очевидно, що страхування – довгостроковий бізнес, в якому не доводиться розраховувати на швидке повернення вкладених коштів. При цьому очікуваний після ряду років прибуток зовсім не запрограмований на репатріацію. Якщо його можна буде вигідно і надійно реінвестувати в Україні, то він і буде реінвестований або в дохідні галузі української економіки, або в розширення самого страхового бізнесу. Тим більше, як джерело інвестицій у народне господарство українське страхування поки що себе не проявило, так само, як не стало воно і першорядною за важливістю сферою застосування капіталу. Повинен пройти певний період, перш ніж українське страхування буде в змозі виконувати цю функцію, на нашу думку, подальше відкриття ринку для іноземних компаній сприяє вирішенню цієї задачі. А це означає, що великою є вірогідність реалізації оптимістичного результату, згідно з яким вся страхова індустрія в цілому, незалежно від національної належності і походження, буде з напругою, в нормальній конкурентній обстановці обслуговувати зростаючі загальноекономічні потреби в страхуванні [8, с. 156].

Тому, головним завданням створення та подальшого розвитку ринку страхових послуг має стати знаходження оптимального співвідношення інтеграції української страхової системи зі світовою і механізмів, що перешкоджають відпливу національних капіталів.

Основоположним принципом інтеграції України з міжнародними фінансовими і торговими організаціями є поетапна лібералізація ринку страхових послуг відповідно до пріоритетів і за рівнем розвитку окремих секторів цього ринку.

На основі обговорюваних вище аспектів актуальною є реалізація цих цілей, які необхідно, перш за все, забезпечити через:

- формування адекватної міжнародним вимогам нормативно-правової бази;
- фінансову стійкість компаній, що працюють на національному ринку страхових послуг;
- створення інфраструктури ринку страхових послуг по обслуговуванню страхувальників, застрахованих та інших зацікавлених осіб, включаючи захист їх прав;
- створення сприятливих макроекономічних умов, що характеризуються невисоким і відносно стабільним рівнем інфляції, зниженням рівня економічної злочинності і т.д.

Доцільно змінити підходи до створення спільних страхових організацій за участю українського і зарубіжного капіталу. Правомірно зробити більш ліберальним квотування, підвищивши з часом частку іноземних страховиків. Разом з тим, варто було б суворіше регламентувати склад з «тієї» сторони учасників спільних страхових організацій, щоб ними були тільки страховики з високою міжнародною репутацією.

Для самостійних (дочірніх) компаній і відділень іноземних страховиків слід встановити:

- підвищений розмір статутного капіталу, а також обов'язковий депозит в українському банку;
- європейські вимоги до платоспроможності;
- певну квоту перестраховування ризиків в українських компаніях;
- інвестування встановленої частки резервів на території України;
- порядок вивезення прибутку від страхової та інвестиційної діяльності.

У міру формування умов для розвитку ринку страхових послуг, використання ринкових механізмів страхування в пенсійній реформі та впровадження системи гарантій при здійсненні пенсійного страхування і страхування життя необхідно приймати рішення про доцільність допуску страхових компаній за участю іноземного капіталу та здійснення страхування життя і добровільного пенсійного страхування.

Можливий інший підхід: визначити сфери дії іноземних страховиків, тобто обмежити їм право вибору напрямків діяльності. У цьому випадку правомірно орієнтувати зарубіжних страховиків на страхування нерухомості, засобів морського і повітряного транспорту, де не вистачає резервів вітчизняних компаній [4, с. 58–59].

Сфера страхування екологічних, політичних і енергетичних ризиків теж може залишатися відносно відкритою. Однак розраховувати на спрямованість іноземних страховиків в цю частину ринку, щоб закрити існуючі українські ризики, неможливо.

У середньостроковій перспективі допуск до участі на ринок страхових послуг повинні мати страхові організації – резиденти України, що підпорядковуються вимогам законодавства про страхування. Крім того, з метою підвищення капіталізації ринку страхових послуг сферою діяльності українських страхових компаній повинен залишатися ринок обов'язкового страхування, який є частиною системи страхового захисту, ринок страхування майна, пов'язаного із здійсненням поставок або виконанням підрядних робіт для державних потреб, а також майна державних і муніципальних організацій [7, с. 183].

Висновки. Світові інтеграційні процеси, глобалізація економіки ставлять перед українською страховою спільнотою нові завдання. Тому, їй варто підтримувати національні інтереси постачальників страхових послуг, що бояться втратити позиції на державному ринку в результаті його лібералізації, і споживачів цих послуг, які залежать від розширення діапазону і якості послуг, що надаються кращими вітчизняними та зарубіжними страховиками. Не треба забувати, що і ті, й інші покликані вирішувати величезні за важливістю завдання страхового супроводу економічних процесів і прогресу української економіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Асамбаева М.Т. Якісні показники зростання вітчизняного страхового ринку: основні пріоритети та шляхи вдосконалення / М.Т. Асамбаева // Страхова справа. – 2009. – № 3. – С. 8–16.
2. Гварліані Т.Є. Дискусійні питання теорії страхування / Є.Т. Гварліані // Фінанси. – 1998. – № 9. – С. 45.
3. Гомелля В.Б. Страхование / Гомелля В.Б. – [2-е изд. перераб. и доп.]. – М.: Маркет ДС, 2006. – 488 с.
4. Коломін Є.В. Про соціальні пріоритети розвитку страхування / Є.В. Коломін // Фінанси. – 2008. – № 9. – С. 58–61.
5. Міщенко В. Особливості посткризового реформування фінансового сектору економіки / В. Міщенко // Фінанси України. – 2010. – № 10. – С. 3–4.
6. Насирова Г.А. Форми та інструменти державного регулювання страхової діяльності / Г.А. Насирова // Страхова справа. – 2008. – № 11. – С. 41.
7. Страхование / [под ред. В.В. Шахова]. – М.: Страховой полис, ЮНИТИ, 1997. – 198 с.
8. Страхование / [под ред. И.П. Денисовой]. – М.: ИКЦ «МарТ», 2007. – 240 с.
9. Таврель В.С. Основні проблеми розвитку страхового ринку / В.С. Таврель // Страхова справа. – 2009. – № 1. – С. 5–9.
10. Филонюк А.Ф. Страховая индустрия Украины: стратегия развития: [монография] / Филонюк А.Ф. – К.: Междунар. агенция «Бизон», 2008. – 447 с.

Стаття надійшла до редакції 03.09.2012.